

УДК 343.137.5:343.37

Сітайло О. М. – аспірант наукової лабораторії з проблем розслідування злочинів навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ, м. Київ

Виконання доручень слідчих щодо розшуку осіб, які ухиляються від слідства за господарські злочини

Висвітлено особливості виконання оперативними підрозділами доручень слідчих щодо розшуку осіб, які ухиляються від слідства за господарські злочини. У процесі виконання доручень слідчого щодо розшуку осіб, які ухиляються від слідства за вчинені господарські злочини, важливе значення мають форми взаємодії слідчого з уповноваженими оперативними підрозділами: а) процесуальні: доручення слідчого щодо проведення негласної слідчої (розшукової) дії (ст. 40, 246 КПК України); надання допомоги слідчому під час провадження негласних слідчих (розшукових) дій (ст. 40 КПК України); б) організаційні: обмін інформацією; координація; консультації. Дорученням слідчого слід вважати письмову вимогу слідчого до керівника оперативного підрозділу, що передбачає спільну й узгоджену співпрацю з розподілом компетенцій, функцій, повноважень, взаємних обов'язків, спрямовану на встановлення та затримання осіб, які ухиляються від слідства за господарські злочини. Запропоновано припинити практику формулювання слідчими завдань у дорученнях, які не належать до слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій, та внести зміни до ч. 1 ст. 41 КПК України, передбачивши можливість дати доручень слідчого не лише на проведення слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій, а й на проведення інших процесуальних дій у кримінальному провадженні.

Ключові слова: доручення; господарські злочини; слідчий; оперативний підрозділ; розшукуваний; слідчі (розшукові) дії; негласні слідчі (розшукові) дії.

Постановка проблеми. Розшук обвинуваченого, який ухиляється від слідства за господарські злочини, є складним і комплексним процесом, що часто потребує залучення значного обсягу матеріальних та людських ресурсів. Під час розшукової роботи постає необхідність спільної діяльності слідчого та працівника оперативного підрозділу в проведенні слідчих і негласних слідчих (розшукових) дій [1]. Одна з основних форм такої взаємодії, згідно з вимогами ст. 40 КПК України, передбачає доручення проведення слідчих (розшукових) дій і негласних слідчих (розшукових) дій відповідним оперативним підрозділам [2].

Відповідно до ч. 4 ст. 7 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», оперативні підрозділи проводять слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії в кримінальному провадженні за дорученням слідчого, прокурора в порядку,

передбаченому КПК України. Письмові доручення щодо проведення слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій, надані слідчим, прокурором у межах компетенції та в установленому порядку, є обов'язковими до виконання оперативним підрозділом [3].

На думку практиків, доручення слідчого щодо розшуку осіб, які ухиляються від суду за господарські злочини, є найбільш проблематичним, у зв'язку з чим це питання набуває особливої актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання взаємодії слідчого й оперативного працівника в різні періоди досліджували відомі вітчизняні й іноземні науковці: Ю. П. Алєнін, О. М. Бандурка, Б. І. Баранєнко, І. В. Басиста, В. П. Бахін, Р. С. Белкін, В. Д. Берназ, В. І. Василичук, В. І. Галаган, Е. О. Дідорєнко, О. Ф. Долженков, А. Я. Дубинський, А. В. Іщенко, В. П. Захаров, Н. С. Карпов, С. М. Карпіка, В. С. Кузьмичов, Л. М. Лобойко, Л. В. Максимів, В. А. Некрасов, Д. Й. Никифорчук, М. А. Погорєцький, В. Л. Регульський, М. В. Салтевський, М. Я. Сєгай, Л. Д. Удалова, Ю. М. Черноус, В. Ю. Шєпїтько, І. Р. Шинкаренко, М. Є. Шумило та ін.

Однак питання, пов'язані з виконанням доручення слідчого щодо розшуку осіб, які ухиляються від суду за господарські злочини, комплексно не досліджено.

Метою підготовки цієї статті є виявлення прогалин у нормативному регулюванні виконання доручень слідчого, розроблення алгоритму виконання доручень слідчого щодо розшуку осіб, які ухиляються від суду за господарські злочини, а також розроблення пропозицій щодо їх удосконалення.

Виклад основного матеріалу. Аналіз практики в сучасних умовах стосовно роботи слідчого з оперативним працівником засвідчує, що проблемним питанням залишається етап взаємодії під час виконання доручення слідчого, наданого в порядку ст. 40 КПК України, на розшук осіб, які ухиляються від слідства за вчинення господарських злочинів.

Аналіз практики засвідчує, що діяльність оперативних підрозділів, пов'язана із взаємодією зі слідчими в межах виконання доручень, ускладнюється низкою проблемних питань, що негативно позначаються на якості виконання доручень, завантажує персонал оперативних підрозділів зайвою роботою тощо. Так, форма та зміст доручень не завжди відповідають положенням п. 3 ч. 2 ст. 40 КПК України, стосовно чого неоднозначними є думки практичних працівників. І якщо зміна

форми доручення суттєво не впливає на якість його виконання, то його зміст є більш значущим. Ми поділяємо думку А. Сороки та В. Корольова, які стверджують, що, формулюючи в дорученні завдання, слідчі порушують вимогу КПК України про те, що доручення може бути надане лише на проведення слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій (п. 3 ч. 2 ст. 40 та ч. 1 ст. 41 КПК України). Натомість у дорученнях вимагають виконати заходи, які не є ні слідчими (розшуковими), ні негласними слідчими (розшуковими) діями, відповідно до глав 20 і 21 КПК України. Так, у дорученнях слідчі можуть вимагати проведення такого заходу: «здійснити оперативно-розшукову діяльність з метою встановлення місця знаходження особи, яка вчинила господарський злочин» тощо. Отже, цей захід не пов'язаний зі слідчими (розшуковими) та негласними слідчими (розшуковими) діями, а проведення інших процесуальних дій законодавець у ч. 1 ст. 41 КПК України не передбачає [4].

Вагоме місце в процесі виконання доручень слідчого щодо розшуку осіб, які ухиляються від слідства за вчинені господарські злочини, належить формам взаємодії слідчого з уповноваженими оперативними підрозділами. Згідно з результатами аналізу практики, слід виокремити такі основні форми взаємодії:

а) *процесуальні*: доручення слідчого щодо проведення негласної слідчої (розшукової) дії (ст. 40, 246 КПК України); надання допомоги слідчому під час провадження негласних слідчих (розшукових) дій (ст. 40 КПК України);

б) *організаційні*: обмін інформацією; координація; консультації [5].

Однак дискусійним залишається питання, чи є оперативний працівник суб'єктом доказування в кримінальному провадженні. Відповідно до вимог ст. 93 КПК України, збирання доказів здійснюють сторони кримінального провадження, потерпілий, представник юридичної особи, щодо якої здійснюють провадження, у порядку, передбаченому цим Кодексом. Сторона обвинувачення здійснює збирання доказів шляхом проведення слідчих (розшукових) дій і негласних слідчих (розшукових) дій, витребування й отримання від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, службових і фізичних осіб речей, документів, відомостей, висновків експертів, висновків ревізій та актів перевірок, проведення інших процесуальних дій, передбачених цим Кодексом [2]. Отже, слід з'ясувати, чи є співробітник оперативного підрозділу стороною кримінального провадження. У нормах КПК України встановлено, що сторонами кримінального

провадження з боку обвинувачення є слідчий, керівник органу досудового розслідування, прокурор, а також потерпілий, його представник і законний представник у випадках, установлених цим Кодексом. Однак у ст. 41 КПК зазначено, що до сторони обвинувачення входять також оперативні підрозділи. Згідно з ч. 2 ст. 41 КПК України, під час виконання доручень слідчого, прокурора співробітник оперативного підрозділу користується повноваженнями слідчого, однак вони не мають права здійснювати процесуальні дії в кримінальному провадженні за власною ініціативою або звертатися з клопотаннями до слідчого судді чи прокурора. Винятком є право заводити оперативно-розшукову справу стосовно осіб, що ухиляються від досудового розслідування та суду, і під час забезпечення захисту осіб у кримінальному судочинстві [3].

Отже, збирання доказів оперативний підрозділ здійснює лише тими способами й у тих формах, які встановлені кримінальним процесуальним законодавством. Ми поділяємо позицію М. Гапонюк, відповідно до якої забезпечення інтересів кримінального судочинства є метою виконання завдань оперативно-розшукової діяльності, що передбачає дотримання стану режиму законності під час кримінального провадження з боку всіх суб'єктів. Тому компетенція оперативних підрозділів не повинна порушувати межі повноважень, встановлених законодавством [6].

Слідчі перед оголошенням у розшук осіб, які ухиляються від слідства за господарські злочини, уживають заходів щодо встановлення їх місцеперебування. У разі невстановлення їх місцеперебування слідчі оголошують розшук. У день прийняття такого процесуального рішення слідчий доповідає про оголошення розшуку керівникові органу досудового розслідування для погодження та подальшого направлення керівникові підрозділу, до компетенції якого належить проведення розшуку цих осіб.

Зазначені матеріали повинні містити витяг із ЄРДР, копії письмового повідомлення про підозру, постанови про оголошення розшуку підозрюваного або постанови про зупинення досудового розслідування, ухвали слідчого судді про дозвіл на затримання з метою приводу, довідку про особу або копію документа, який посвідчує особу.

У кримінальних провадженнях за господарськими злочинами, зокрема якщо ці злочини є тяжкими й особливо тяжкими, слідчий вносить за погодженням із прокурором клопотання до слідчого

судді про дозвіл на затримання підозрюваного з метою його приводу для участі в розгляді клопотання про застосування запобіжного заходу.

Відповідно до вимог нормативно-правових актів, організація розшукової роботи покладається на керівників оперативних підрозділів.

Отже, слідчий виносить постанову, на підставі якої проведення слідчих (розшукових) дій і негласних слідчих (розшукових) дій доручають у порядку, передбаченому ст. 246–275 КПК України, уповноваженим оперативним підрозділам, назви яких обов'язково зазначають у постанові про оголошення розшуку.

Доручення оперативному підрозділу про проведення розшуку осіб, які ухиляються від слідства за господарські злочини, слід тлумачити як вимогу слідчого до керівника оперативного підрозділу виконати у визначений термін певні дії та повідомити про їх результати.

Зазначені доручення надають у письмовій формі, вони є обов'язковими для оперативного підрозділу (ч. 1, 3 ст. 41 КПК України).

Доручення, які дають оперативному підрозділу, реєструють у канцелярії територіального органу, їх передають у порядку, передбаченому нормативним актом про організацію діловодства.

У дорученнях зазначають:

- керівника оперативного підрозділу, якому доручено проведення негласної слідчої (розшукової) дії;
- найменування кримінального провадження;
- його реєстраційний номер і дату початку досудового розслідування;
- правову кваліфікацію кримінального правопорушення із зазначенням статті (частини статті) КК України;
- стислий виклад фактичних обставин кримінального правопорушення;
- конкретний перелік слідчих (розшукових) дій чи негласних слідчих (розшукових) дій, які потрібно виконати;
- інші відомості, необхідні для виконання цих дій.

Отримавши доручення слідчого, уповноважені оперативні підрозділи вживають заходів щодо отримання інформації стосовно розшукуваних осіб, а в разі встановлення місцеперебування таких осіб здійснюють їх затримання.

Виконання доручень слідчих необхідно здійснювати в строки, встановлені в дорученнях. Недопустимим є надання

слідчим оперативному підрозділу неконкретизованих доручень і доручень без встановленого строку їх виконання [7].

У КПК України строк виконання доручення законодавцем не визначено, тому його встановлює слідчий. Строк виконання доручення має бути розумним і достатнім. На нашу думку, така позиція законодавця є правильною, оскільки, залежно від складності завдань, поставлених слідчим у дорученні, слід визначати строк його виконання. Термін реалізації доручень слідчих не має перевищувати встановленого в них строку.

У разі неможливості своєчасного виконання доручення продовження строку його виконання письмово погоджують зі слідчим, який дав доручення.

Слідчі контролюють виконання оперативними підрозділами письмових доручень слідчих. Із цією метою вповноважені оперативні підрозділи щомісяця письмово інформують слідчих про заходи, ужиті для встановлення їх місцеперебування.

Матеріали про виконання доручень слідчих надсилають до органу досудового розслідування разом із супровідним листом за підписом керівника структурного підрозділу, який виконував доручення слідчого. Ці матеріали реєструють у канцелярії відповідного органу.

Контроль за виконанням доручень слідчих працівниками оперативних підрозділів покладено на керівника підрозділу, який зобов'язаний визначати конкретних осіб із числа працівників оперативних підрозділів, на яких покладено обов'язки з виконання доручень слідчих.

Керівник органу досудового розслідування розглядає матеріали виконаного доручення слідчого, які надійшли від оперативного підрозділу. Керівники оперативних підрозділів мають слідкувати, щоб оперативні працівники не виходили за межі доручень слідчого, прокурора (ст. 41 КПК України). У разі його неналежного виконання повертає матеріали відповідно до вимог діловодства керівникові оперативного підрозділу для усунення недоліків і вжиття до винних заходів дисциплінарного впливу в установленому порядку.

У разі необхідності керівникові органу досудового розслідування, а також слідчому, дотримуючись режиму таємності, надають можливість ознайомитися з матеріалами оперативно-розшукової справи [8].

Висновки. Доручення оперативному підрозділу – це письмова вимога слідчого до керівника оперативного підрозділу, яка передбачає спільну й узгоджену співпрацю з розподілом

компетенції, функцій, повноважень, взаємних обов'язків, спрямовану на встановлення та затримання осіб, які ухиляються від слідства за господарські злочини.

Необхідно припинити практику формулювання слідчими завдань у дорученнях, які не належать до слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій, і внести зміни до ч. 1 ст. 41 КПК України, передбачивши можливість дачі доручень слідчого не лише на проведення слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій, а й на проведення інших процесуальних дій у кримінальному провадженні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Карпіка С. М. Виконання доручень слідчих як основна форма діяльності оперативних підрозділів у кримінальному судочинстві / С. М. Карпіка // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. – Вип. 6-2. – Т. 4. – С. 81–84. – (Серія «Юридичні науки»).
2. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс] : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>. – Назва з екрана.
3. Про оперативно-розшукову діяльність [Електронний ресурс] : Закон України від 18 лют. 1992 р. № 2135-XII. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2135-12>. – Назва з екрана.
4. Сорока А. Виконання доручень слідчого оперативними підрозділами Держприкордонслужби України [Електронний ресурс] / А. Сорока, В. Корольов // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. – 2018. – Вип. 1. – Режим доступу: https://nadpsu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/11/visnik_1_2018_ur.pdf. – Назва з екрана.
5. Актуальні проблеми досудового розслідування [Електронний ресурс] : зб. тез доповідей IV Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 1 лип. 2015 р.). – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2015. – 360 с. – Режим доступу: <https://www.naiu.kiev.ua/files/naukova-diyalnist/naukovi-zaxodi/zbimuki/2015/zbim-probl-dos-rozslid.pdf>. – Назва з екрана.
6. Гапонюк М. Виконання доручень слідчих як основна форма діяльності оперативних підрозділів у кримінальному судочинстві [Електронний ресурс] / М. Гапонюк. – Режим доступу: <http://jurblog.com.ua/2017/04/operupovnovazheniy-pe-uprovnovazheniy/>. – Назва з екрана.
7. Сорока С. О. Взаємодія слідчого із співробітниками інших підрозділів під час досудового розслідування [Електронний ресурс] / С. О. Сорока, Г. С. Римарчук. – Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/32182/1/58-347-354.pdf>. – Назва з екрана.
8. Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні [Електронний ресурс] : наказ МВС України від 7 лип. 2017 р. № 575. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17>. – Назва з екрана.

REFERENCES

1. Karpika, S.M. (2014). Vykonnannya doruchen slidchykh yak osnovna forma diialnosti operatyvnykh pidrozdiliv u kryminalnomu sudochynstvi [Execution of instructions of investigators as the main form of operations of operational units in criminal justice]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu, Scientific Bulletin of Kherson State University*, 6-2, 81-84 [in Ukrainian].
2. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy: vid 13 kvit. 2012 r. No. 4651-VI [Criminal Procedural Code of Ukraine from April 13, 2012, No. 4651-VI]. (n.d.). *zakon5.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> [in Ukrainian].
3. Zakon Ukrainy "Pro operatyvno-rozshukovu diialnist": vid 18 liut. 1992 r. No. 2135-XII [Law of Ukraine "On Operational and Investigative Activity" from February 18, 1992, No. 2135-XII]. (n.d.). *zakon5.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2135-12> [in Ukrainian].
4. Soroka, A., & Korol, V. (2018). Vykonnannya doruchen slidchoho operatyvnymy pidrozdilamy Derzhprykordonsluzhby Ukrainy [Execution of instructions from investigators by operational units of the State Border Guard Service of Ukraine]. *Visnyk Natsionalnoi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy, Bulletin of the National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine*, 1. (n.d.). *nadpsu.edu.ua*. Retrieved from https://nadpsu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/11/visnik_1_2018_ur.pdf [in Ukrainian].
5. Aktualni problemy dosudovoho rozsliduvannya, Actual problems of pre-trial investigation: Proceedings of the 4th All-Ukrainian Scientific and Practical Conference. (2015). Kyiv: Nats. akad. vnutr. Sprav. (n.d.). *www.naiu.kiev.ua*. Retrieved from <https://www.naiu.kiev.ua/files/naukova-diyalnist/naukovi-zaxodi/zbirniki/2015/zbirni-probl-dos-rozslid.pdf> [in Ukrainian].
6. Haponiuk, M. *Vykonnannya doruchen slidchykh yak osnovna forma diialnosti operatyvnykh pidrozdiliv u kryminalnomu sudochynstvi [Execution of instructions of investigators as the main form of operations of operational units in criminal proceedings]*. Retrieved from <http://jurblog.com.ua/2017/04/operupovnovazheniy-ne-upovnovazheniy> [in Ukrainian].
7. Soroka, S.O., & Rymarchuk, H.S. *Vzaiemodiia slidchoho iz spivrobotnykamy inshykh pidrozdiliv pid chas dosudovoho rozsliduvannya [Interaction of the investigator with employees of other subdivisions during pre-trial investigation]*. Retrieved from <http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/32182/1/58-347-354.pdf> [in Ukrainian].
8. Nakaz MVS Ukrainy "Pro zatverdzhennia Instruksii z orhanizatsii vzaiemodii orhaniv dosudovoho rozsliduvannya z inshymy orhanamy ta pidrozdilamy Natsionalnoi politsii Ukrainy v zapobihanni kryminalnym pravoporushenniam, yikh vyjavlenni ta rozsliduvanni": vid 7 lyp. 2017 r. No. 575 [Order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine "On Approval of the Instruction on the Organization of Interaction of the Pre-trial Investigation Bodies with Other Bodies and Departments of the National Police of Ukraine in Prevention, Detection and Investigation of Criminal Offenses" from July 7, 2017, No. 575]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редколегії 22.08.2018

Sitailo O. – Postgraduate Student of the Scientific Laboratory on the Problems of Crime Investigation of the Educational and Research Institute No. 1 of the National Academy of Internal Affairs, Kyiv, Ukraine

Execution of Orders of Investigators about Searching Persons who Evade Investigation for Economic Crimes

In this article author revealed features of execution of operational units of orders of investigators about searching persons who evade investigation for economic crimes. In process of execution investigator's orders about searching persons who evade investigation for committed economic crimes main attention related to form of cooperation between investigator and operational: a) processual: instructions from investigator about carrying out secret investigative (searching) action (Articles 40 and 246 Criminal Procedural Code of Ukraine); help to investigator in process of realization secret investigative (searching) (Article 40 Criminal Procedural Code of Ukraine); б) organizational: exchange of information; cooperation; consultations. Author proposed to consider under investigator's order written demand from investigator to head of operational unit that includes mutual aids, joint and agreed cooperation with division of competences, functions, powers and responsibilities and directed on identification and arrest of persons, who evade from investigation for economic crimes. Is proposed to stop a practice of forming investigator's issues, that not attitude to investigative (searching) and secret investigative (searching) action. Also proposed to make changes in part 1 of Article 41 Criminal Procedural Code of Ukraine where anticipate the possibility of giving orders by investigator not only for carrying out investigative (searching) and secret investigative (searching) actions, but also for carrying out another processual actions during criminal proceedings.

Keywords: orders; economic crimes; investigator; operational unit; wanted; investigative (searching) action; secret investigative (searching) actions.